

## БИБЛИОТЕЧНИЯТ ПЪТЕВОДИТЕЛ

### КАТО ЧАСТ ОТ ИНФОРМАЦИОННОТО ПРОСТРАНСТВО

[Гергана Мартинова](#)

*Библиотечният пътеводител е част от университетското информационно пространство. Той е необходим справочник, улесняващ учебния процес и научно - изследователската дейност. Основната му задача е да представи библиотеката на нейните потребители и да улесни достъпа до нейния фонд.*

*Статията е посветена на библиотечните пътеводители. Разглежда спецификата на университетските библиотечни пътеводители и видовата им структура.*

В електронната публикация на проф. Р. Барт "Бъдеще на библиотечното дело. Проблеми и отворени въпроси" се изследва задоволяването на потребностите на съвременното и бъдещото общество. Проследява се увеличаването на фондовете на библиотеките от Средновековието до края на XX век. През Средновековието големите библиотеки разполагат с фонд над хиляда книги, в края на XVI век няколко десетки хиляди, в края на XVIII век стотици хиляди, а в края на XX няколко милиона. Растежът на фондовете е показателен за сериозната обществена функция на библиотеката като институция. Ориентир за потребителите на информация в огромното количество библиотечни единици са пътеводителите.

Терминът "пътеводител" в библиотечното дело означава запознаване с институцията като такава. В съдържателен план се дават сведения за вътрешния ред на библиотеката, правилата, функционирането на основните звена и услугите, предлагани на читателите. Повечето европейски библиотечни пътеводители са организирани по следния начин. Дават се кратки сведения за библиотеката, представят се отделите ѝ, обема и състава на фондовете, каталожната система и предлаганите услуги. Това обаче е валидно единствено за традиционния пътеводител на хартиен носител, който има много по - малки възможности от електронните пътеводители.

Пътеводителят върху хартиен носител се подразделя на два основни вида: пътеводители от общ характер и специализирани. Елементите на пътеводителите от общ характер са: исторически бележки, справочни данни - адрес, INTERNET адрес, телефон, факс, e-mail; управление, структура, услуги, фондове, каталози, издания на библиотеката. Тяхната задача е да представят общо библиотеката на нейните потребители.

Специализираните пътеводители имат за цел да разкрият пред широката аудитория възможностите на фонда в тематично и видово отношение. Елементите им съществено се отличават от тези на пътеводителите с общ характер. Те предлагат информация за наличните в библиотеката библиографски извори с международен обхват, с национален обхват, енциклопедии и енциклопедични речници, терминологични речници, различни справочни издания, статистически издания, основни периодични издания и бюлетени, по - важни монографии.

В българската практика ненадминати като замисъл и качество са пътеводителите на Христо Тренков. Поредицата разкрива наличния фонд на Народна библиотека "Св. св. Кирил и Методий" от почти всички клонове на знанието: езикознание, икономика, философия, физика, математика, химия и химически технологии, медицина, изкуство и др. В увода на всеки от пътеводителите се конкретизира тяхното предназначение: "за научни работници, специалисти, за студенти, всички любознателни читатели, които търсят задълбочена информация по специалността си". Посочват се текущи и ретроспективни библиографски извори с международен обхват по съответната тема. От библиографските извори с национален обхват на първо място са посочени основните серии от ТНБ, отраслови и персонални библиографски указатели. В отделни части са обособени за терминологични речници, общи енциклопедични речници и енциклопедии, ядрени периодични издания и монографии. Отбелязани са най-новите и най-търсените по преценка на съставителя. Представеният материал

следва систематичния ред на класификационната схема на фондовете на Народна библиотека. В пътеводителите е включена система от показалци:

*~на имената на авторите и анонимните съчинения;*

*~на списанията и периодичните сборници по тяхното местоиздаване;*

*~на имената на лицата, за които има библиографски указатели;*

В българската библиотечна практика има различни опити за съставяне на "пътеводители". В повечето случаи те представят структурата и правилника на съответната библиотека. На този фон Пътеводителите на д-р Христо Тренков остават като най - добрите образци за такъв тип издания у нас.

В европейската библиотечна практика се налагат два основни типа пътеводители. Първият тип обикновено се ограничава с исторически бележки и адресни данни. Такива пътеводители в повечето случаи се публикуват в чест на годишнина от създаването на дадена институция. Редица европейски университетски библиотеки имат подобни издания.

Вторият тип са пътеводителите от общ характер. Те са съставени от няколко основни части: **общ преглед, организация на работа в библиотеката, филиални библиотеки и приложение**. В **общия преглед** се включват исторически бележки и съвременно състояние на библиотеката, цялостната ѝ структура и условията за ползването ѝ. В **организация на работата в библиотеката** се представя дейността на отделите, свързани с обслужването: заемна, читалня, междубиблиотечно заемане, международно междубиблиотечно заемане, репрография, както и справочно библиографския апарат на библиотеката: каталози, библиографски указатели - текущи и ретроспективни, издания на библиотеката.

Информацията за отделите, свързани с обслужването, позволява на читателите да се ориентират най - общо по отношение на възможностите на библиотеката да задоволи техните потребности, както и правилата и задълженията им.

**Заемане на книги** - информация за: правила за заемане на документи и брой потребители годишно.

**Читалня** - информация за: организация на работа, фонд, достъп и читателски места.

**Междубиблиотечно заемане** - информация за: правила за заемане на документи от града, в който се намира съответната библиотека, от страната и правила за междубиблиотечно заемане в международен аспект. Отбелязва се литературата, която не се доставя от службата.

**Репрография** - информация за: услугите, които се предлагат от службата (копиране, микрофиширане, микрофилмиране и др.).

**Справочно библиографският апарат на библиотеката** е представен чрез система от каталози и библиографски издания.

## **1. Системата от каталози включва:**

Традиционен каталог - описва се същността на трите основни вида каталози: азбучен каталог, предметен каталог, систематичен каталог и възможности за търсене в тях.

Online каталог (OPAC) - същност, възможности и стратегия на търсене.

Каталог на университетските публикации - посочват се дисертации, хабилитационни трудове, учебни програми, ректорски речи и други публикации, свързани с дейността на съответния университет. Практика в европейските библиотеки към Висши училища е събирането на водещи публикации в определени области от знанието на чужди страни.

**2. Библиографски издания:** В пътеводителите се дава информация за видовете библиографски указатели, притежавани от съответната библиотека и достъпа до тях.

Печатни библиографски указатели - видове и достъп до тях.

### Библиографски указатели и библиотечни каталози на микроносители

Указатели върху CD-ROM - книготърговски библиографски указатели на съответната страна, книготърговски библиографски указатели на чужди страни, национална библиография, чужди национални библиографии, указатели за издания на Висши Училища, международни указатели на периодични издания, международни отраслови библиографски указатели и др.

Като отделен дял в пътеводителите се представят **филиалните библиотеки**. Всички филиални библиотеки се описват еднотипно. Дава се информация за: адрес, работно време, достъп, читателски места, преоритетни области на комплектуване, фонд, опис на фонда, текущи ядрени списания, каталози и материална база.

В пътеводителите се включва и информация за университетските архиви. Посочени са кратки исторически бележки, възможностите на достъп, фонд, каталози, читателски места и материална база.

Съвременните чужди пътеводители отделят специално място на информационното посредничество. То се изразява в разкриване на възможностите за търсене в online бази данни в различни области от знанието. Задължително посочват таксите на платените услуги.

Последната част на повечето университетски пътеводители обикновено включва **приложение**. В него се дава информация за:

1. Организация на дейността на библиотеката.
2. Правилник на библиотеката.
3. Предлагани услуги.
4. Платени услуги.
5. Научно - изследователска дейност.

Традиционните библиотечни пътеводители съществено се отличават от електронните пътеводители. Целта им е една и съща - запознаване на потребителите със съответната библиотека, но възможностите им са различни. Няма единен модел нито за традиционен библиотечен пътеводител, нито за електронен библиотечен пътеводител. Ръководният екип на всяка библиотека решава каква информация ще включи в тях. Някои от елементите в двата типа пътеводители се повтарят предвид организацията на библиотечната институция, но самото структуриране на информацията в отделните елементи зависи от дейността на разглежданата библиотека. Основната особеност на електронните пътеводители са хипервръзките, които препращат към информация на друго ниво.

Като модел използвам **електронният пътеводител на Университетска библиотека към Хумболт Университет Берлин**.

Заглавната страница се състои от три части: **БИБЛИОТЕКА**, **ONLINE СЛУЖБА**, **ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ**. Всяка от тях осигурява чрез хипервръзки достъп до друга информация. За улеснение подчертавам всички хипервръзки.

**БИБЛИОТЕКА**: възможност за избиране на - Актуално; Адреси; Партньори; Ползване; Библиотечен профил; Проекти; Специализирани сбирки; Университетски архив; Филиални библиотеки.

**ONLINE СЛУЖБА**: Бази Данни; Дигитални дисертации; Електронни списания; Online каталози; Поръчки на статии от списания.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ**: Информация за Берлин; Библиотеки; Специализирана информация; Търсещи машини.

От заглавната страница на пътеводителя може да се направи връзка със заглавната страница на Хумболт университет.

Поради липса на опит у нас за работа с такъв тип пътеводители давам модела на работа с различните хипервръзки.

**БИБЛИОТЕКА®Актуално:** Отбелязва новостите в университетската библиотека. Задължително се посочва поредната актуализация на предлаганата информация.

Страницата дава информация за:

проект за дигитални дисертации

въвеждане на e-mail на потребители към Ползване

промяна в online служба / попълване на електронен формуляр за получаване на статии от списания

консорциум на Висшите Училища в Берлин и използване на библиотечен софтуер ALEPH 500.

**БИБЛИОТЕКА®Партньори:** Информационна служба; Място за заемане на книги; Междубиблиотечно заемане; Сътрудници; Телефонни номера на всички сътрудници.

**БИБЛИОТЕКА®Университетски архив:** Страницата съдържа информация за: *общи данни*: адрес, работно време, достъп, читателски места, области на архивиране, фонд, каталози, материална база.

*специализирани данни:*

постановления на базата, на които е създаден и функционира Университетският архив

задачи

правила за ползване - дадени са цялостно без съкращения

услуги

съхранение

авторски екземпляри

репродукции

**БИБЛИОТЕКА®Ползване:** препратки към:

- информационна служба - колекция учебници

- конвенционални каталози - работно време

- електронни каталози - архив на университета

- специализирани каталози - междубиблиотечно заемане

- електронни списания - заемане на книги

**БИБЛИОТЕКА®Проекти:** информация за проектите, които са актуални в този момент - Дигитални дисертации и Особени сбирки .

**БИБЛИОТЕКА®Специализирани сбирки:** информация за:

обяснение на понятието “специализирана сбирка”

дисертации

исторически фонд на книги

Grimm- Bibliothek

**БИБЛИОТЕКА®Колекция учебници:** Дава сведения за: тел., факс, e-mail, работно време, права и задължения на студентите към заемането на колекцията, съхранение и електронен каталог на колекцията от учебници.

**БИБЛИОТЕКА®Филиални библиотеки:** страницата съдържа препратки към всички филиални библиотеки и техните съставни части.

Пример: **Филиална библиотека Чуждоезикови филологии®**

® **Англистика и американистика**

® **Британски център**

® **Класически филологии**

® **Романистика**

® **Славистика**

® **Финоугристика**

® **Езиков център**

При избор на съответна филиална библиотека, на екрана се появява страницата на библиотеката с нейните характеристики: адрес, тел., работно време, достъп, читателски места, приоритетни области на комплектуване, фонд, каталози, материална база. Структурирането на страницата по нищо не се отличава от информацията за филиалните библиотеки на традиционните библиотечни пътеводители.

**ONLINE СЛУЖБА® Online каталози:** Входът за използването на каталозите в Централна Университетска Библиотека и Филиалните Библиотеки е telnet. Достъпът сега е възможен и чрез Windows NT. В каталога се включват книги, периодични издания и статии от списания. На края на страницата е посочен online каталога на електронните дисертации. Дадени са сведения за азбучния каталог, систематичния каталог, каталог на микрофиши, каталог на ключови думи - всички те в традиционен каталоген вид.

**ONLINE СЛУЖБА®Електронни списания:** списък и хипервръзки на всички електронни списания, достъпни от Университетска Библиотека, Хумболт Университет.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®Информация за Берлин:**

карта на Берлин.

информация за Берлин: служба Берлин инфо, Берлин online, парк - Берлин, кутия за култура.

информационен календар.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®Информация за Берлин®Карта на Берлин:**

Страницата дава възможност за online търсене в региона. Могат директно да бъдат посочени място, улица, номер. Ако изберем Берлин, ул. Dorotheenstrasse №27, на екрана се появява региона на Хумболт Университет. Посочва местоположението на Централна Университетска Библиотека, информация за предишното име на улицата - Clara - Zetkin - Strasse и всички възможни превозни средства, които водят до библиотеката.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®Търсещи машини и помощ при търсене при WWW**, информация за:

Търсене в Интернет.

Вноска при тема Търсеща служба в Интернет.

Обучение за търсещите машини в Университетска библиотека.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®Възможности за търсене**: информация за:

Търсещи машини.

Online каталог на Университетска библиотека.

Виртуален каталог Карлсруе.

Библиотеки в Интернет.

Специализирана информация.

Служба за търсене в Интернет.

Намаление за обучение в Университетска библиотека.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®Възможности за търсене®Библиотеки в Интернет**: възможности за връзка с:

Съюз на библиотеките Берлин - Бранденбург (КОВВ).

Своден каталог - Берлин.

Немски библиотечен институт - бази данни и Берлин OPAC.

Национална библиотека Берлин SPK.

Централна библиотека Берлин.

Библиотеки в Интернет.

Особени сбирки на комплектуване в немските библиотеки.

Виртуален каталог Карлсруе (външен вход).

Библиотечен съюз Байерн.

Регенсбург - сборна класификация - online.

Информационната структура в промяна.

**ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ®****Възможности за търсене®****Специализирана информация:**  
хипервръзки към:

Библиографски данни / Виртуални библиотеки.

Организация специализирана информация Берлин.

Статии / Списания в Интернет.

Регионални библиографии.

Особени сбирки на комплектуване в немските библиотеки.

Електронните пътеводители предлагат по-голямо количество информация от традиционните пътеводители. Организацията на предлаганата информация е различна предвид възможностите на информационните технологии. Повторяемостта на хипервръзките води до смислово единство на текста и е улеснение за потребителите. Информацията е синтезирана, така че да се избегне информационният шум. Потребителят сам решава, коя част от пътеводителя да използва. Няма опасност от включване на недостоверна информация, тъй като институцията подхожда професионално към нея. Негативна характеристика на електронните пътеводители и въобще на всички документи, които се предлагат в Web пространството е понякога затруднената връзка.

Традиционните и електронни пътеводители имат своето място и могат да съществуват заедно в информационното пространство. Разгледаните пътеводители доказват това.

Като студент в Софийския университет, Философски факултет, Катедра "Библиотекознание, научна информация и културна политика" защитих дипломна работа на тема "Пътеводител на университетска библиотека". Благодаря на Катедра "Библиотекознание, научна информация и културна политика" и по-специално на доцент Нина Шуманова за доверието, че ще успее да се справя с поставената задача. Благодаря на директора на Библиотеката към Софийски университет "Св. Климент Охридски" г-жа Ваня Янкова, без чиято подкрепа пътеводителят не би бил реалност.

На базата на чуждия опит и проучването на всички библиотеки от мрежата на Университетска библиотека е съставен "Пътеводител на Университетска библиотека". На базата на разработен от мен модел е описана структурата на УБ, достъпа до фондовете ѝ, справочно библиографския апарат и правилата за ползването ѝ. Представена е и пълна аналогична информация за 24 те филиални библиотеки, както и за 7 други библиотеки извън мрежата на УБ. Тъй като структурата на УБ претърпя промяна след защитата на дипломната работа, информацията предстои да бъде актуализирана. Предлагам на вашето внимание останалата част от пътеводителя.

1. [Библиотека към Философски факултет](#)
2. [Библиотека към катедра Социология](#)
3. [Библиотека към катедра Политология](#)
4. [Библиотека към Исторически факултет](#)
5. [Библиотека към специалност Археология](#)
6. [Библиотека към Филологически факултети](#)
7. [Библиотека Нордика](#)
8. Библиотека към катедра Класическа филология
9. [Библиотека към Центъра Източни езици и култури](#)
10. [Библиотека към Факултета по педагогика](#)
11. [Библиотека към Юридически факултет](#)

12. [Библиотека към Факултет по журналистика и масова комуникация](#)
13. Библиотека към Факултет по начална и предучилищна педагогика
14. [Библиотека към Стопански факултет](#)
15. [Библиотека към Богословски факултет](#)
16. [Библиотека към Физически факултет](#)
17. [Библиотека към Химически факултет](#)
18. [Библиотека към Факултет по математика и информатика](#)
19. [Библиотека към специалност География](#)
20. [Библиотека към специалност Геология](#)
21. [Библиотека към специалност Геохимия](#)
22. [Библиотека към Биологически факултет](#)
23. [Библиотека към Центъра за славяно-византийски проучвания "Акад. Иван Дуйчев"](#)
24. [Библиотека за Учебна литература](#)

В Софийския Университет има и библиотеки, които не са част от мрежата на Университетска библиотека. Те възникват към катедри, факултети и специалности по различни поводи и се поддържат от различни организации, фондации и други институции. Това са:

[Библиотека Туризм](#);  
[Библиотека Културология](#);  
[Австрийска библиотека](#);  
[Германска библиотека](#);  
[Британска библиотека](#);  
[Френска библиотека](#);  
Библиотека Новогръцка филология;

Те притежават различни по обем и състав фондове.

Целта на всички библиотеки е обслужване на информационните потребности на студенти, преподаватели и външни потребители.